

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה

במשנתו של מרן בעל הסולם זיע"א
מתוך שיחותיו של רבי אברהם מרדכי גוטליב שליט"א

גליון מס' 41

פרשת נשא

עַל הַתּוֹרָה

40 חמושים בלב היער איימו על חיי הבעל-שם

הארת הפנים של הקב"ה, כלפי כל אחד מאיתנו, היא כפי אותה הארת פנים שיש לנו כלפי הזולת, וכלפי בוראינו. חייבת? שימחת? עודדת? ליטפת? האור הזה איננו הולך לאיבוד, הוא יוצא ממך, עובר לחברך ומשם עולה מעלה מעלה עד כסא הכבוד. הקב"ה מלטף ומנשק את הארת-הפנים של בניו, ומשיב להם באותה מידה חיוך כנגד חיוך, ליטוף כנגד ליטוף. ומה נפלאה הארה זו, המטעמת את החיים בעונג אלוקי טהור.

•••

כולנו קראנו ולמדנו על גדולתו הרוחנית והמוסרית של הבעל שם טוב מפולין, מייסד החסידות. במקביל לתקופה הזו, פעל בגרמניה יהודי ענק תלמיד חכם עצום ובקי בכל חדרי התורה- הבעל שם ממילשטט, אשר מופתיו הרבים התפרסמו בכל רחבי אירופה, ורבים וטובים שיחרו לפתחו ליטול עצה ותבונה, ולקבל דרך בעבודת ה'.

ובאותה מיכלשטט, חי יהודי בעל מידות מושחתות, גברא אלימא, אשר מיילא בנאמנות את תפקיד "המוסר" למלכות. הוא הטיל אימה על כל סביבותיו, וכמובן סחט כספים מכל הבא ליד. יהודי מיכלשטט רעדו ממנו, מאימה וחלחלה. הבעל שם, שהיה עבד ה' הסגור בד' אמותיו, לומד ומתפלל בסילודין, במשך תקופה ארוכה לא שמע על מעלליו של המושחת הנ"ל, וכשהגיעו מים עד נפש, אזרו אומץ מספר יהודים נכבדים ולחשו על אוזנו של הרב על מעלליו של "המוסר".

הבעל שם שלח את גבאי בית הכנסת הגדול שיקרא ל"מוסר", על מנת לברר טענות קשות אלה. הלה כמובן סירב וברוב חוצפתו תבע מן הגבאי להעלותו ביום שבת ל"שישי" במקומו של הרב, שזו הייתה עלייתו הקבועה. הגיעה השבת. הגבאי הכריז "יעמוד שישי כבוד הרב". "המוסר" התרומם והחל לפלוט מילים קשות לעבר הגבאי. הבעל שם שהיה יהודי טוב לב ועדין במידותיו, ידע כי הפעם עליו להגיב בהתאם, וללא שהיות סטר על פניו של החצוף, לעיני כל הקהל. הלה נמלט מן המקום ובמשך כחודש ימים לא שמעו ממנו דבר. ידעו בני הקהילה כי הברנש זומם איזו עלילה מרושעת.

"ישא ה' פניו אליך"

(במדבר ו, כ"ו).

בא לטהר? דוחפים אותו. בא לטמא? פותחין לו.

"וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. יברך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" (במדבר ו, כ"ב-כ"ו).

מובא במדרש רבה על הפרשה: כתוב אחד אומר "ישא ה' פניו אליך". וכתוב אחד אומר "אשר לא ישא פנים". כיצד נתקיימו שני כתובים הללו, מצד אחד משמע שהקב"ה לא נושא פניו, מצד שני "ישא ה' פניו אליך"? אלא כשישראל עושים רצון המקום - "ישא ה' פניו אליך". וכשאין עושים רצון המקום, "אשר לא ישא פנים".

זאת אומרת ששני הפסוקים הללו אינם סותרים, אלא הדבר תלוי במצבם של ישראל: כאשר ישראל עושים רצון המקום, אזי ה' נושא פניו אליהם, וכשאין עושים רצון המקום, אזי הקב"ה לא נושא פניו - "אשר לא ישא פנים". ויל"ה: כאשר ישראל עושים רצונו של מקום, מהי מטרת נשיאת פניו של השי"ת אליהם? ומכאן נפליג על סיפון ספינת המחקר שלנו לעברם של שני פירושים. האחד מוכר, השני הינו חידוש מלבב, ואולי נתחיל ממנו.

הפירוש הראשון - בקשת עזרה מהקב"ה לטהר, או לטמא. ננסה להסביר. כאשר יהודי מבקש שיהיה טמון בקרבו רצונו של מקום, מסביר המדרש אזי "ישא ה' פניו אליך". ומה הוא רצונו של מקום? להשפיע טוב וחסד לזולת, להאיר פנים לזולת ולרומם אותו באהבת חינוס. יפה, אם זו שאיפתך הפנימית "יאר ה' פניו אליך", אתה מקבל במתנה נטיעה ברוכה - ברצונו של מקום נכנס בלבבך אור מפכה, ומתחיל לפעום ולרגוש ולהוביל אותך לעשייה הטוהרה הזו. ומכאן לזרקור מעניין על מימרת חז"ל: "הבא לטהר מסייעין אותו". שים לב, כאשר הקב"ה מאבחן בפנימיות היהודי רצון להתנקות מן הזוהמה של

באחד הערבים, הגיעה הזמנה לרב להיות סנדק ומוהל לתינוק בעיירה סמוכה. כעבור שבוע - בשעת בוקר - יצא הרב בלוויית כמה מתלמידיו והם חצו את היער. והנה לפתע בלב היער יצאו מן הסבך 40 אנשים חמושים ורעולי פנים. ומי בראשם גלוי פנים וחצוף? "המוסר". הייתה זו תחבולה זדונית כדי לתפוש את הרב מחוץ לעיירה ולהכותו. למותר לציין שברית המילה לא הייתה ולא נבראה, אלא רק אמתלה הייתה.

פניו של הבעל שם היו חתומות, רק פיו מלמל. תלמידיו נאלמו דום מפחד. כעבור דקה ניגש הבעל שם ליהודי האלים, חיך לעברו בנעימות ולחש לאוזנו בחמימות "יקירי ואהובי, אם לא תחזור בתשובה יהיה לך רע וגורא בעולם הזה וכן בעולם הבא. קבל על עצמך עכשיו עול מלכות שמים". "המוסר" נפל על גליו והחל ממורר בככי. "אני מוכן לחזור בתשובה, סליחה כבוד הרב על מה שעוללתי לך, רחם עלי ותן לי דרך של תשובה ותיקון". "בהחלט" השיב הרב "עלה על עגלתי וחזור עמי העירה, ושם נטכס עצה לתיקונך השלם".

החמושים הסתלקו להם, הבעל שם, תלמידיו ו"המוסר" חזרו לעיירה. אחרי שהסתיים הכל, וה"מוסר" הפך ליהודי ירא שמים בתכלית, שאלו תלמידיו "הכיצד? הרי זה הפלא ופלא, הרשע הזה ניצב מולנו עם 40 אנשים אלימים, בראשו מחשבות זדון, לא יאומן כיצד מנהיגם להרע, התהפך. יסביר לנו רבנו".

הסביר להם הבעל שם: "כאשר יעקב בא לקראת עשיו, הפסוק אומר שביקש מה' 'הציילי נא מיד אחי מיד עשיו' (בראשית ל"ב, י"א). פירוש: יעקב חשב מחשבות של אחווה לגבי עשיו וישנו חוק 'כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם' (משלי כ"ז, ט"ו), זאת אומרת, כמו שהאדם מתייחס לחברו, כך החבר מתייחס אליו. אם האדם מתייחס לחברו באהבה אזי חברו יחזיר לו אהבה גם כן, זהו חוק! לכן יעקב חשב מחשבות של אחווה לגבי עשיו, בכדי שעל ידי זה עשיו יחשוב מחשבות של אחווה עליו, וזו הדרך היחידה להינצל". הדגיש הבעל שם:

האהבה העצמית הפחותה, אזי מסייעין לו מן שמיא, מקדמים אותו, דוחפים אותו. עוזרים לו ללכת, אחר-כך למהר, ואחר-כך לרוץ ולפעול לטהרתו הפנימית והחיצונית.

אך אם חלילה היהודי שואף לקבל לעצמו, לעסוק באהבת עצמו ותענוגותיו, אזי "אשר לא ישא פנים", הקב"ה לא עוזר לכאלה שמחשיבים את עצמם, לא דוחפים מן שמיא רצון שפל זה, על מנת שיחשיך את חייהם. ומכאן לביאור בהיר של דברי חז"ל "הבא ליטמא פותחין לו", לא מסייעין, לא דוחפים, רק פותחים לו דלת. תרצה תטמא, לא תרצה, ישנה דרך אחרת. ובאותה נשימה "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו", כלומר מעמידים לפניו שתי דרכים, אם תבחר בדרך של הענקה לזולת, של השפעה טובה, נעזור ונדחוף אותך, אם חלילה תבחר בדרך של טומאה, לא דוחפים ולא מסייעים מן שמיא. זו החלטה שלך בלבד.

הפירוש השני פשוט הוא, אך חשוב ביותר. אתה נושא פנים לזולתך? ה' נושא פנים אליך, ומוסיף לך השפעה נעלה, של רחמים וחסד ושמוחה. ואם חלילה ההיפך, אתה מחמיץ פניך לזולת אזי "אשר לא ישא פנים", אותה הנהגה מושפעת גם אליך. כנ"ל לגבי עם ישראל כולו, כהנהגה לאומית. מאירים פנים - זוכים להארת פנים, וחלילה ההיפך. ונהירים הדברים, אך מוסיף בנו כוח וחיל לשאוף להיטיב, בבחינת השתוות לבוראנו. מה הוא רחום. מה הוא חנון. והלוואי עלינו.

"אני עשיתי אותו דבר, כשראיתי את אותו גברא אלימא עם אנשיו, התחלתי לדון אותו לכף זכות ולחשוב עליו מחשבות של אהבה, ומה שראיתם הייתה התגובה שבאה בפועל על מחשבותיי. זאת אומרת שגם הוא לא יכל לחשוב מחשבות אחרות חוץ ממחשבות של אהבה ומחשבות חיוביות, ומי עשה לו את זה? אני עשיתי זאת על ידי החשיבה הטובה והארת הפנים". והחי יתן אל ליבו.

ועל העבודה

נקבים חלולים - חסרונות שהולכים ובאים

"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בחוכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים, גלוי וידוע לפני כיסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת, ברוך אתה ה' רופא כל בשר ומפליא לעשות". כולנו מכירים את פשט הברכה, שהאדם מודה לה' שיצר את האדם בחוכמה, וסידר בו מערכת כוז שמנוהלת בתבונה.

אך מן הצד הפנימי מדובר בעניינים אחרים. "אשר יצר את האדם בחכמה". חכמת הקב"ה היא עצומה. והנה ידוע כי האור העליון אשר בו מרוכז כל האור האלוקי שרצה להנחיל לנבראיו, נקרא בשם "אור החכמה". אם כן, יצר את האדם בחוכמה, יצר את האדם האנושי, כדי שיקבל את אור החכמה שהוא כללות האור של התגלות אלוקות, אשר צריך להתגלות במציאות של העולם הזה.

מדוע נקרא האור הזה בשם "חכמה"? מפני

שכל חכמת התורה ואפילו החכמות החיצוניות כולן יונקות את חיותן ממידת החכמה האלוקית. ועוד: משום שסדרי וחוקי חכמת התורה, ואפילו החוקים של החכמות החיצוניות נמשכים מחוקי התגלות המלך השי"ת. באופן שחוקי התורה וחוקי הטבע נמשכים ממקור אחד - השי"ת. והנה הקב"ה ברא את האדם כדי שישגי את האור, לכן יצר את האדם באופן כזה שצריך את האור האלוקי, אור החכמה.

"וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים". נקבים מורים על חסרונות. כיצד יכול אדם להתקדם ולעלות במסילה לכיוון ה' רק על ידי חסרונות.

אנו רואים בעולמנו הגשמי, כשנותנים דבר שהוא יקר לילד קטן שאינו מבין את המשמעות של אותו חפץ, הוא זורק אותו. מדוע? כי אין לו השתוקקות אליו.

כך גם אנו, אם נקבל את האור האלוקי ללא הכנה, אנו עלולים לאבד אותו. לכן ברא הקב"ה באדם חסרונות - נקבים, שיהיה חסר לו עניין של מציאות הבורא.

מה ההבדל בין נקבים לבין חלולים? נקבים

מורים על חסרונות שבאים והולכים. לפעמים אדם מרגיש כמיהה למציאות ה' ואחר-כך ההרגשה עוברת, והוא ממשיך למציאות היומיום. זה נקרא נקבים - חסרונות.

עם ריבוי החסרונות נוצרים באדם חלולים - שזהו כלי שיש לו בית קיבול חלול. כך גם כשנוצר אצל האדם בית קיבול ורצון אמיתי לקרבת ה', זה נקרא חלולים.

אם תשאלו מדוע סידרו בעלי הברכה פעמיים כל מילה - נקבים נקבים חלולים חלולים? משום שאדם צריך לשאוף לשלמות בשני מישורים, בין במוח ובין בלב. ענין המוח מאופיין בהתאמצות בהשכלת האמונה, וענין הלב הכוונה היא בהתאמצות באהבת הזולת.

כתבו בעלי ההלכה - נקבים נקבים, חסרון אחד כנגד אמונה, וחסרון אחד כנגד ההשפעה לזולת. חלולים חלולים אותו רעיון, בית קיבול אחד כנגד האמונה, ובית הקיבול השני כנגד ההשפעה ואהבת הזולת. וכשנשלם בית הקיבול של האדם אז זוכה לאור החכמה הנשגב.

וראויים הדברים לשנעם מפאת עומקם.

יוצא לאור ע"י ביהמ"ד "ברכת שלום"
בנשיאות רבי אברהם מרדכי גוטליב שליט"א
רח' אבינדב 3 - טלז' סטון

נא להתקשר ל- 02-5334718
birkatshalom@gmail.com